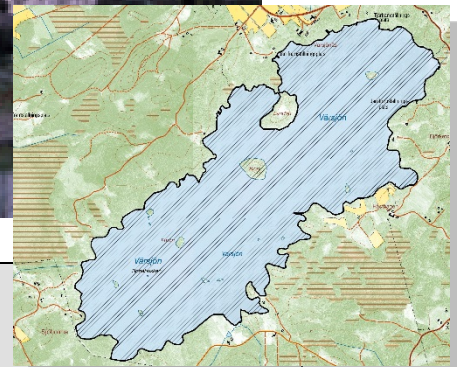

Bevarandeplan för Natura 2000-området Värsjön SE0420300

Värsjön och dykarskalbagge, Foto: Länsstyrelsen i Skåne län

Grunduppgifter om Värsjön

Län:	Skåne
Kommun:	Örkelljunga och Hässleholm
Läge:	ca 3 km öster Åsljunga samhälle och 3 km söder, Skånes Värsjö.
Markägare:	Enskilda
Areal:	275,9 hektar
Skyddsform:	Strandskydd 100 m ut i sjön samt 300 m upp på land
Bakgrund:	pSCI beslutat av Regeringen 2002-01. SCI fastställt av EU-kommissionen 2004-12. SAC fastställt av Regeringen 2011-03. Bevarandeplan fastställd & kungjord av Länsstyrelsen Skåne 2018-12-20 respektive 2017-12-21.
Reviderad:	2018-05.

Vad betyder Natura 2000?

EU bygger ett nätverk av områden med skyddsvärd natur som kallas Natura 2000. Syftet är att EU:s medlemsländer ska ta ett gemensamt ansvar för att bevara arter och naturtyper som förekommer i Europa. Natura 2000 har tillkommit med stöd av två EG-direktiv; Fågeldirektivet (EU-rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009) om bevarande av vilda fåglar och Habitatdirektivet (EU-rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992) om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter senast ändrat genom direktiv 2006/105/EG. Nätverket byggs upp av områden som föreslås av regeringen och som antas av kommissionen. Direktiven har sin grund i Bernkonventionen som var först med att rättsligt skydda arter och deras livsmiljöer i Europa. EU-direktiven bygger på nya kunskaper och inför principen att bevara naturtyper för deras egen skull och inte enbart för att de utgör hemvist för vissa arter. Habitat- och fågeldirektivet är EU:s bidrag till bevarandet av den biologiska mångfalden så som det lades fast i Konventionen om biologisk mångfald i Rio 1992.

Sverige har ett särskilt ansvar för att skydda och vårda de områden som är föreslagna att ingå eller som ingår i Natura 2000 och detta regleras i den svenska lagstiftningen i Miljöbalken med tillhörande Förordning om områdesskydd m m. Det innebär att åtgärder som kan inverka negativt på bevarandestatus för preciserade habitat eller arter inom Natura 2000-området kräver tillstånd enligt miljöbalken med tillhörande förordningar.

Vad är en bevarandeplan?

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden och vilken skötsel som behövs för att dessa naturvärden ska finnas kvar långsiktigt. Bevarandeplanen innehåller också en beskrivning av vilka verksamheter och åtgärder som kan hota de arter och livsmiljöer som ska skyddas i Natura 2000-området. Bevarandeplanen innehåller viktig information som används som underlag vid samråd och tillståndsprövningar av verksamheter och åtgärder inom Natura 2000-området.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanerna redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Vad är bevarandestatus?

Natura 2000 innebär att alla EU-länder ska vidta åtgärder för att naturtyper och arter som utpekats ska ha *gynnsam bevarandestatus*. Det innebär att man ska försäkra sig om att de utpekade naturtyperna och arterna finns kvar långsiktigt i Europa. För en naturtyp kan *gynnsam bevarandestatus* innebära att man bevarar de strukturer och funktioner som finns i naturtypen och att de arter som är typiska för naturtypen finns kvar i livskraftiga populationer. För en art innebär *gynnsam bevarandestatus* att arten finns i livskraftiga populationer och att förekomsten av dess livsmiljö är tillräcklig. I bevarandeplanen anses fullgod bevarandestatus vara densamma som gynnsam.

Viktigt att tänka på

För att inte skada Natura 2000 områdets naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000 område. Detta gäller oavsett om ingreppet sker inom eller utanför ett Natura 2000-område. Alla som planerar att utföra en åtgärd som man tror kan påverka ett områdes naturvärden ska på ett tidigt stadium kontakta Länsstyrelsen. Det underlättar eventuell tillståndsprövning som Länsstyrelsen ska göra. När det gäller åtgärder på skogsmark ska istället Skogsstyrelsen kontaktas. Bevarandeplanen för ett Natura 2000-område kan revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningarna förändras. När bevarandeplanen förändras medför det att den måste fastställas på nytt. Då ges markägare och andra berörda möjlighet att lämna synpunkter. Vid tillståndsprövning är det viktigt att utnyttja den nya kunskapen som finns i reviderade bevarandeplaner även innan arealer och arter har beslutats av regeringen.

Mer information om Natura 2000

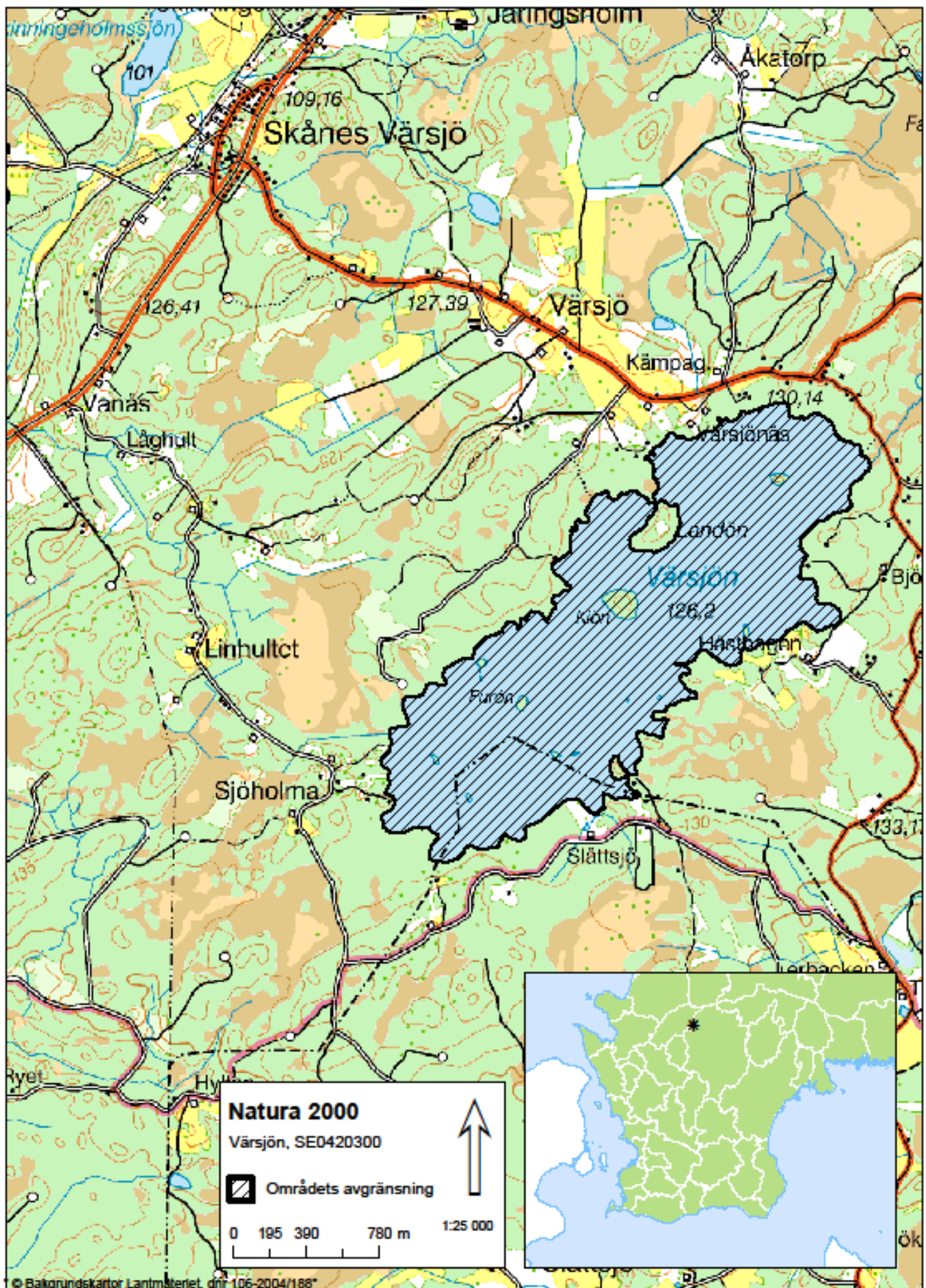
Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/skane/N2000 eller
telefon 010-224 10 00

Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se

Innehållsförteckning

ÖVERSIKTSKARTA.....	5
OMRÅDESBESKRIVNING.....	6
INGÅENDE NATURTYPER OCH ARTER ENLIGT NATURA 2000.....	7
Bevarandesyfte och prioriterade bevarandevärden.....	8
Bevarandemål.....	8
Beskrivning av naturtyper och arter och deras bevarandestatus.....	9
Naturtyper.....	9
Natura 2000 – arter.....	11
HOTBILD – VAD KAN PÅVERKA NATURA 2000-OMRÅDET NEGATIVT?.....	11
SKYDD OCH BEVARANDEÅTGÄRDER.....	13
Skydd och reglering.....	14
Prioriterade bevarandeåtgärder.....	15
Restaureringsåtgärder.....	15
Löpande skötsel.....	15
Uppföljning.....	15
REFERENSER.....	15
BILAGOR.....	16
Bilaga 1, Karta med naturtyper enligt Natura 2000.....	17
Bilaga 2, Naturtypskoder för kartan.....	18
Bilaga 3, Rödlistade och hotade arter i Natura 2000-naturtyperna.....	19

Översiktskarta

Områdesbeskrivning

Värsjön som ligger mellan Åsljunga och Skånes Fagerhult, är en för skånska förhållanden stor, grund och stenig sjö med många block av varierande storlek spridda över hela sjön, med andra ord en typisk kräftsjö. Värsjön är också källsjö inom Helge ås avrinningsområde och belägen 126 meter över havets nivå. Själva sjön ger ett orört och ostört intryck, knappt någon bebyggelse bryter strändernas ymnigt gröna lövridåer. Under dessa gömmer sig på en del håll branta sluttningar, men i några grunda vikar ligger stenbumlingar utspridda på ljusa grusbottnar.

Sjön finns på kommungränsen mellan Örkelljunga och Hässleholm med få och små tillflöden inom ett litet tillrinningsområde vilket ger en lång utbyttestid för sjöns vatten, 1,8 år.

Värsjön avrinner via Osbäcken/Vieån först till Vittsjö-sjöarna och sedan via Helge ås huvudfåra till Hanöbukten där den mynnar i havet strax söder om Åhus. Värsjön ligger relativt ostört och i ett gammalt igenväxande odlingslandskap med skogs- och myrmarker runt sjön. I Värsjöns omedelbara närhet ca 0,5 km åt sydöst ligger ett annat Natura 2000 område, Stensmyr SE0420289.

Osbäcken-Vieån fyllde förr en viktig funktion som försvarslinje mot svenskar och som transportled (till Hanöbukten) för det eftertraktade järnet i det forntida Danmark. Järnet hämtades som sjömalm från sjöbottnar i områdets sjöar och myrar. Skogen användes för uttag av trä för att ”mila” fram träkol som sedan användes för att smälta och bearbeta järnet. Värsjön ligger med andra ord i en gammal gräns- och kulturbygd. Idag brukas framför allt områdets skogar medan övriga aktivitet främst är kopplade till den fritidsbebyggelse som finns runt sjön. Fiske-, bad- och andra naturvårdsintressen är aktiviteter som idag präglar området. Skåneleden går i anslutning till sjön i det sydöstra hörnet av sjön.

Berggrunden längst upp i norr består av sur intrusivbergart (granit, granodiorit, monzonit m.m.) medan merparten av sjöns berggrund består av kvarts-fältspatrik omvandlad bergart (Gnejs, granitisk gnejs m.m.). Jordarterna på öarna är sandig morän.

De störningskänsliga arterna storlom, fiskgjuse, storskrake och fisktäma häckar årligen vid sjön.

Genom att sjön har begränsat tillrinningsområde, endast tre gånger så stort som dess yta, och omgivningarna dessutom är föga belastade av tidens miljöproblem förekommer knappast direkta utsläpp.

Värsjön var, under åtminstone 1990-talet och fram till i februari år 2000, Skånes absolut främsta flodkräftfiskevatten. 2001 slog kräftpesten till efter ett omfattande kräftfiske. Ett antal veckor efter att den sista kräftan dött försvinner sporen, det vill säga smittan. Sen väntade Värsjöns fiskevårdsområde ungefär två år innan de började återinplantera kräftor.

Värsjöns bestånd av flodkräftor har ånyo smittats med kräftpest. Senaste provfisket skedde i september 2016. På sommaren hade fångsten varit riktigt god men tre veckor senare hade smittan drabbat sjön och flodkräftorna dog en efter en tills hela beståndet var borta. Veckorna innan hade det varit extremt mycket sjöfågel i sjön och låg besöksaktivitet i sjön.

Orsaken till kräftpestens utbrott är något oklart. En spridningsväg för naturlig invandringen kan vara utloppet till Vittsjön, där det finns signalkräfta eller i intilliggande åsystem Pinnån/Värsjöån. Andra orsaker kan vara smittad betesfisk, sjöfågel eller smittade kanoter/båtar.

En närmare beskrivning av naturtyper och arter finns under rubriken Beskrivning av naturtyper och arter.

Ingående naturtyper och arter enligt Natura 2000

Områdets naturtyper (se tabell 1 och bilaga 1) konstaterades vid fältbesök.

Tabell 1. Värsjöns naturtyper med arealer och Natura 2000-arter inom området. Natura 2000-koder inom parentes. Naturtyperna indelas i fullgod bevarandestatus (gyynsam bevarandestatus) där alla kriterierna för areal, ekologisk struktur och funktion samt för typiska arter är uppfyllda. I en icke fullgod naturtyp uppfylls definitionen för naturtyp men det saknas delar av ekologisk struktur och funktion eller typiska arter. Utvecklingsmarker kan inte definieras som en naturtyp idag men kan omföras till någon naturtyp med aktiva åtgärder eller med naturlig förändring efter lång tid.

Naturtyp	Areal (ha) med bedömd bevarandestatus		
	Fullgod	Icke fullgod	Totalt
◆ Oligotrofa mineralfattiga vatten på atlantiska sandslätter med amfibisk vegetation bestående av notblomster, strandpryl och braxengräs (3110)	273,7		273,7
Natura 2000-arter	Bevarandestatus		
Bredkantad dykare <i>Dytiscus latissimus</i> (1081)	Icke fullgod		
Total areal naturtyper	273,7		
◆ ny areal som inte är beslutad av Regeringen			
Total områdesareal	275,9		

Bevarandesyfte och prioriterade bevarandevärden

Det övergripande bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s Art- och habitatdirektiv.

För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de fåglar, naturtyper, Natura 2000-arter och typiska arter som utgjort grund för utpekandet av området. Genom att ha gynnsamt tillstånd bidrar Natura 2000-området till att skapa eller upprätthålla en gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå.

De prioriterade bevarandevärdena är naturtypen Oligotrofa mineralfattiga vatten på atlantiska sandslätter med amfibisk vegetation bestående av notblomster, strandpryl och braxengräs (3110) samt Natura 2000-arten Bredekantad dykare (1081).

Motivering:

Natura 2000-området Vårsjön är en sjö i Helgeåns vattensystem. Vattnet är klart, näringsfattigt med låga fosforhalter. Stränderna och bottenarna är mestadels steniga och grovkorniga. Vårsjön är en av blott tre lokaler i Skåne med den makroskopiska cyanobakterien sjöhjortron. Flera par med häckande storlom finns vid sjön.

Bevarandemål

Den hydrologiska regimen ska vara naturlig, dvs. det hydrologiska tillstånd sjön har när det gäller flödesvolym, flödesdynamik och tillgänglig flödesenergi ska inte ändras. Naturtypen 3110 är känslig för grundvattenpåverkan både när det gäller grundvattnets nivå och utströmning och när det gäller grundvattnets kemiska egenskaper och temperatur. Det ska finnas en naturliknande vattenståndsvariation som skapar en variation av strandmiljöer med hög biologisk mångfald.

Strandzonen ska präglas av en återkommande störning i strandzonen med periodvis blottlagda stränder och en årlig kortskottsvegetation (t ex vågerosion, ishyvling, bete etc). Det ska finnas sträckor som präglas av erosion och sedimentation som skapar blottlagd jord/strandzon och strandbrinkar.

Det ska finnas effektiva passager för djur, växter, sediment och organiskt material till anslutande svämplan.

Vattnet ska vara klart med ett siktdjup och ljusklimat som är förknippat med naturtypen samt vara näringsfattig, vilket motsvarar minst god ekologisk status enligt β . Siktdjupet ska vara stort med klart vatten, idag är det lågt siktdjup och grumligt vatten. Ingen försurning ska förekomma och får lägst motsvara hög status med avseende på kvalitetsfaktor för försurning enligt β . pH ska vara stabilt och relativt högt. Syrgashalten ska vara god. Halten av näringsämnen ska vara naturligt låg (oligotrof) och får lägst motsvara hög status med avseende på växtplankton, makrofyter, bottenfauna, kiselalger enligt β (se nedan). Den kemiska statusen ska vara god (med undantag för difentyleter och kvicksilver). De hydromorfologiska förhållandena ska vara minst god.

Det ska finnas kortskottsvegetation (notblomster, strandpryl, braxengräs) som är vanligt förekommande på lämpligt bottenstrukt. Sjön ska ha en naturlig strandzon och närområde där morfologiskt tillstånd får lägst motsvara hög status för morfologi med avseende på sjöns

planform, strukturer på grunda områden, närområdet, svämplanets strukturer och funktioner enligt β .

Processer och strukturer som t.ex. frånvaro av reglering och åtgärder för att få bättre vattenkvalitet, ska förekomma i sådan omfattning att typiska arter i området som styvt braxengräs, vekt braxengräs, sylört, strandpryl, notblomster, storlom, fiskgjuse, fisktärna och flodkräfta som är beroende av dessa kan fortleva långsiktigt i området. Död ved bör finnas i vattnet.

β =Havs- och vattenmyndighetens föreskrift (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

Framtida uppföljning av planen kan medföra att nuvarande bevarandemål ändras och att nya mål läggs till.

Beskrivning av naturtyper och arter och deras bevarandestatus

Naturtyper

Näringsfattiga slättsjöar (3110)

|MS_CD: WA94106360

|VISS EU_CD: SE624606-135677

Värsjön är grund och stenrik och har ett 10-tal öar. Det finns många vikar med en del vass och näckrosor, medan resten av sjön erbjuder öppet och förhållandevis klart vatten då det är en källsjö.

Sjön är mångformig med flikiga stränder, uddar, sävruggar långt ute i sjön, öar, smärre skär samt vindskyddade vassvikar.

Det finns en kunskap om sjöns kemi och biologi som sträcker sig bak till 1940-talet genom ett deskriptivt arbete i Värsjön under 1941-1947 av limnologen Sigvard Lillieroth. Sommaren 2000 registrerades tre av fem typiska arterna i sjön; notblomster, strandpryl och styvt braxengräs. Enligt uppgifter från lokalbefolkningen börjar nu sjön att växa igen med långskottsväxter. Detta kan kopplas till utslagningen av sjöns stora flodkräftpopulation. Vi ser, som i många andra sjöar i trakten, tecken på en ökad vattenfärg och ett minskat siktdjup, åtminstone över den senaste perioden på 50 år. Försurning har drabbat sjön men denna kan nu anses åtgärdad. Kalkningsåtgärden i sig innebär emellertid en inte obetydlig påverkan.

Under 1970-talet började effekterna av det försurade nedfallet att bli synbara i Värsjön. Sjön kom därför redan tidigt att kalkas, en första gång 1983. De tidiga kalkningsinsatserna fungerade inte som tänkt och kalkningsstrategin och –medel för sjön har förändrats ett par gånger. Sedan 1995 sjökalkas Värsjön med ca. 10 ton kalkstensmjöl från flyg vartannat år, en metodik och mängd som verkar fungera bra.

Uppmätt medelvärde för totalfosfor (TP) i Värsjön i perioden 2007 - 2012 är lågt, 11,0 $\mu\text{g/L}$. Uppmätt medelvärde för totalkväve (TN) under samma tidsperiod är måttligt högt (0,57 mg/L). Kvoten kväve/fosfor (TN/TP) beskriver bland annat risken för algblooming och medelvärdet för Värsjön ligger på 56,7 (bör överstiga 30). Mätningar i fisk (gädda) tyder på att gränsvärdet för kvicksilver överskrids. För övrigt har de prioriterade ämnena kadmium, bly och nickel mätts, i

vatten, i denna vattenförekomst. Uppmätta halter underskrider miljö kvalitetsnormer för samtliga ämnen.

Siktdjupet som tidvis under 1940-talet var större än sjömaxdjupet på 5,9 m låg. sommartid under perioden 1983-2001 på 3,25 m (2,2₁₉₉₇-4,2₂₀₀₁ m, fem mätningar).

Normalt siktdjup i sjön idag ligger på ~1,8 - 2 m. Sjön har en yta på ca 7,67 km² och den är belägen på 126 meter över havet. Vattenförekomsten bedöms till hög status med avseende på hydrologisk regim då alla ingående parametrar bedömts till hög status. Brunifiering är ett problem för Vårsjön. Vattenfärgen i Vårsjön har ökat under de senaste sex åren i förhållande till den tidigare 20 års perioden.

När vattenfärgen ökar minskar siktdjupet, d.v.s. ljuset tränger inte så långt ner som tidigare. Detta innebär att växter inte kan växa så djupt som tidigare därmed kan inte fotosyntes bland storväxter ske på så stort djup som tidigare. Detta betyder i sin tur att syre inte kan produceras i samma utsträckning som tidigare. Att vattenfärgen ökar innebär framförallt att den organiska halten ökar i sjöns vattenmassa. Organisk halt måste brytas ner, en process som kostar syrgas. Detta i sin tur innebär dels att fisk får besvär att uppehålla sig på djupa områden och att näring kan komma att frigöras från sedimenten när sedimentytan reduceras.

Vårsjöns relativa ostördhet i en trakt med förhållandevis små förändringar i markanvändning parat med en lång tid för att byta ut sjövattnet samt som den är en källsjö skapar förutsättningar för en speciell flora och fauna i och runt sjön. Vårsjön är en av blott tre lokaler i Skåne med den blågröna "makroalgen" sjöhjortron. Sjöhjortron kan enligt Roland Bengtsson, IVL i Aneboda, sägas representera djupa, näringsfattiga klarvattensjöar med stabilt pH. Vårsjön som är både grund och visat tecken på försurningseffekter avviker ju på ett par punkter från denna beskrivning. Förekomsten av sjöhjortron kan dock ses som ett verifikationsstecken för en lång kontinuitet med stabila förhållanden i och runt sjön, fram till åtminstone för ett par decennier sedan.

Dagsländearterna i sjön består dels av, den något försurningskänsliga och mycket vanliga vinteröringslåndan samt dels av, den starkt försurningskänsliga men inte fullt så vanliga gånggrävarslåndan, åsandslända.

Växtlivet är särskilt anpassat till denna typ av grund och näringsfattig sjö. Vårsjöns största djup är 4,3 m. Kransalgen skörsträfs växte i täta bestånd ner till 2,0 m:s vattendjup. Den art som växte ner till störst djup var styvt braxengräs, vilken nådde ner till 2,6 m.

På 1940- och 1970-talen saknades planktonalgen gubbslem i Vårsjön, men denna har åter dykt upp under 1990-talet.

Sjöhjortron är en indikatorart för näringsfattiga, icke försurade klarvatten-sjöar. Sjöhjortronen förekommer på hårdbottnar eller ligger på braxengräsmattor, vanligen i intervallet 0,5-3,5 meters djup.

Arter som andmat, dybläddra, hårslinga, notblomster, styvt braxengräs, vekt braxengräs, sylört, strandpryl, notblomster, sjöhjortron, axslinga, blekbläddra, rostnate, trubbnate, gropnate, gul näckros, vit näckros, gäddnate, plattbladig igelknopp, skörsträfs, maltslinke, klolånke, papillsträfs, blekbläddra, gräsnate, stor näckmossa och korvskorpionmossa finns i sjön.

På stränderna runt sjön finns arter som; brunag, dysäv, flaskstarr, frossört, hundstarr, kräklöver, kärnsilja, ljung, pors, småsileshår, spikblad, strandklo, strandranunkel, trådstarr, tuvull, vattenklöver, videört, ängsull och ärtstarr.

Fågellivet är rikt med bl.a. häckande gäss, änder, doppingar, svanar, måsar och tärnor. Storlom och fiskgjuse tillhör de mer sällsynta arterna.

En analys av fiskesamhället visar på en hög median fiskbiomassa, 1,9 kg/nät under 1983-2001 (fem provfisken) och stora svängningar i dominansförhållandet mellan abborre och mört. Vi har alltså flera kemiska och biologiska tecken på att vattenkvaliteten i Vårsjön påverkats och att viktiga arter i sjöns ekosystem försvunnit, tillkommit eller avsevärt förändrats i sina inbördes förhållanden.

Bland fisken dominerar abborre, gädda och mört men även sutare abborre, gers, lake, gös, sutare och ål finns.

I medeltal var abborrindividerna små vid en mätning 2012 med en medelstorlek på 113 mm .

Mörten var dock mycket stor med en medelstorlek på 194 mm.

Vårsjön är dock mest känd för att i århundraden haft ett bestånd av svensk flodkräfta. Detta slogs ut av kräftpest 2001 samt 2016.

Natura 2000 – arter

Bredkantad dykare (1081)

Bredkantad dykare förekommer i oligotrofa-mesotrofa sjöar samt i djupare dammar och torvgravar. Den uppträder såväl i klarvattensjöar som i mera humösa vatten. Sjöarna ska ha tät strandvegetation samtidigt som det måste finnas stora vegetationsfria vattenpartier. Bredkantad dykare påträffas vanligtvis i de yttre delarna av strandvegetationen. Längs stränderna finns ofta täta bestånd av högväxta starrarter och sjöfräken. I södra Sverige hittar man den vanligtvis i oligotrofa sjöar, längre norrut ökar andelen fynd i mera näringsrika sjöar. Arten har påträffats i myrgölar, torvgravar och fiskdammar.

Parning sker på våren, och äggen kläcks efter ca 2 veckor. Larven som till stor del livnär sig på nattsländelarver växer snabbt. Efter 4-6 veckor förpuppas den i en hålighet i marken. Pupporna kläcks främst under försommaren. Arten är huvudsakligen nattaktiv. Bredkantad dykare är ett utpräglat rovdjur både som larv och vuxen skalbagge.

Arten har god flygförmåga och kan sprida sig mellan sjösystem på flera kilometers avstånd.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Nedan redovisas exempel på aktiviteter som riskerar att påverka utpekade naturvärden negativt.

För att inte skada Natura 2000 områdets naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000 område. Alla som planerar att utföra en verksamhet eller åtgärd som man tror kan påverka ett områdes naturvärden ska på ett tidigt stadium kontakta Länsstyrelsen. Det underlättar eventuell tillståndsprövning som Länsstyrelsen ska göra. När det gäller skogsbruksåtgärder ska istället Skogsstyrelsen kontaktas.

Observera att dessa hot ej är föreskrifter som t.ex. för naturreservat utan de är tänkta att användas som ett verktyg vid tillståndsprövning samt för att påvisa vad som påverkar Natura 2000-området.

De största hoten för områdets naturtyper och Natura 2000-arter är:

- Reglering av sjöns vattennivå – resulterar i sänkta eller höjda, och oftast utjämnade, vattenståndsamplituder vilket kan leda till ökad igenväxning och andra ”eutrofieringssymptom”, försumpning eller erosion i strandlinjen.
- Avsaknad av flodkräftor i sjön.
- Läckage av näringsämnen från omkringliggande jordbruksmark kan påskynda eutrofiering (övergödning).
- Intensiv växtodling i strandzonen ökar risken för erosion samt läckage av växtnäring och bekämpningsmedel. Avverkning av träd i strandzonen. Borttagning och bortforsling av markliggande död ved.
- Upphörd hävd och/eller skogsplantering på anslutande betesmarker ökar igenväxningstakten i strandzonen.
- Vattenuttag under lågflödesperioder kan innebära kraftigt sänkta vattennivåer, temperaturhöjning och syrgasbrist.
- Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrens-förhållanden, sprida smitta och/ eller orsaka genetisk kontaminering. Införande av signalkräfter eller främmande fisk som inte förekommer naturligt i de akvatiska miljöerna.
- Fiske som är ensidigt mot vissa arter eller som är för hårt i förhållande till sjöns naturliga produktionsförmåga ändrar konkurrensförhållandena och kan påverka artsammansättningen.
- Exploatering av strandområdet är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.
- Infrastrukturanläggningar kan orsaka grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen i diken och vattendrag uppströms. Broar och vägtrummor över in- och utflöden kan orsaka vandringshinder.
- Skogsbruk i tillrinningsområdet; avverkning, körning, markavvattning och skyddsdikning ökar avrinningen och därmed risken för erosion och läckage av bl. a. humusämnen och partiklar. Ökad andel barrträd i närområdet ändrar markkemi och förändrar landskapsbilden.
- Utsläpp av föroreningar från punktkälla, t ex avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet riskerar att försämra vattenkvaliteten. Tillförsel av färgat material som oxiderade metaller, t.ex. järn, som ett resultat av extrema vattenståndssfluktuationer i mark- och grundvatten. Tillförsel av näringshöjande ämnen, främst fosfor.
- Försurande nedfall eller försurning från skogsavverkning.
- En ökad humushalt i sjövattnet betraktas som det största hotet mot sjöhjortron, men försurning och övergödning – både genom fosfor- och kvävetillförsel – kan också hota arten. Brunifiering av vattnet beror enligt en ny teori sannolikt på plantering av granskog nära sjöar och vattendrag som missfärgat våra sjöar, speciellt plantering av barrskog på tidigare lövskogsmarker.
- Utsläpp från enskilda avlopp, hushåll, faciliteter och campingboende, t.ex. husbilar eller husvagnar, inom och utanför området.

- Förändringar i områdets hydrologi från både inom och utanför området genom t.ex. markavvattning. Förändrad vattenkemi och försämring av vattenkvaliteten genom t.ex. utsläpp av föroreningar och gifter i sjö, försurning eller eutrofiering. Rensning, dikning eller muddring av sjön.
- Om avmaskningsmedel används på betesdjuren så bör de betesmarker som ligger nära sjön ej användas förrän tidigast 14 dagar efter avmaskning. Avmaskningsmedlen bryts inte ner helt utan följer med spillningen ut och kan dels vara giftiga för alla dynglevande insekter, dels är de mycket giftiga för fiskar och andravattenlevande organismer. När det ligger nära Natura 2000-områden med vatten är det extra viktigt med ett par veckors karens.
- Störningar från friluftsliv och annat under häckningsperiod vid slutet av april-maj för t.ex. fiskgjuse och storlom.
- Utplantering och hög täthet av fisk och kräftor i sjön hotar den bredkantade dykaren. Fisk och kräftor predaterar på dess larver och de arter som de lever av. Signalkräftor sprider kräftpest till flodkräftan. Den nordamerikanska signalkräftan har importerats och satts ut i ett 20-tal europeiska länder för att ersätta inhemska flodkräftor som drabbats av kräftpest. Men signalkräftor visade sig själva bära på kräftpestsvampen, därför ska de aldrig planteras ut i vatten där flodkräftan kan leva.
- Enstaka populationer av bredkantad dykare kan missgynnas eller slås ut av övergödning, igenfyllning av vattensamlingar och dränering/vattenuttag.

Skydd och bevarandeåtgärder

Bevarandeåtgärderna består av nuvarande och eventuella planerade skydd, restaureringsåtgärder, som vanligtvis är större engångsåtgärder, och löpande skötsel, som inte är engångsåtgärder och som behöver göras löpande.

Ingrepp som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område kräver tillstånd av länsstyrelsen enligt 7 kapitlet 27-29 § miljöbalken. Detta gäller oavsett om ingreppet sker inom eller utanför ett Natura 2000-område. Bevarandeplanen ska också fungera som underlag för bedömningen av om tillstånd behövs och om tillstånd kan ges.

Vid genomförandet av art-och habitatdirektivet utgår man från att alla verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område kräver tillstånd. Enligt övergångsbestämmelserna krävs inte ett sådant tillstånd för verksamheter som påbörjats före 1 juli 2001 under förutsättning att de vid denna tidpunkt hade tillstånd enligt 9 eller 11 kap miljöbalken (eller motsvarande äldre bestämmelser). De tillståndsgivna verksamheterna skyddas av rättskraften i tillståndet. Syftet med övergångsbestämmelserna var inte att undanta tillståndskravet för framtida förändringar av befintliga verksamheter utan man ville undvika en obligatorisk omprövning av samtliga verksamheter som bedrevs 1 juli 2001. Vid ändringar av verksamheter och vid nyanläggning aktualiseras dock tillståndsplikten.

Staten har det övergripande ansvaret för skötseln av Natura 2000-områden och för att bevarandemålen uppnås. En förutsättning för att nå målen är ett gott samarbete mellan staten

och den eller dem som äger eller brukar marken. Om skötseln av ett Natura 2000-område orsakar merkostnader för en markägare eller arrendator kan ersättning eventuellt fås, till exempel miljöersättning för betesmarker. Markägaren kan även skriva skötselavtal med Länsstyrelsen.

Markägare kan eventuellt få rätt till ersättning om **tillstånd inte kan ges** och Natura 2000 innebär avsevärda begränsningar i pågående markanvändning inom den berörda delen av fastigheten. Ersättning ges dock inte i alla fall t.ex. inte om man blivit nekad att uppföra byggnationer inom Natura 2000-områden. Om skog ska ersättas vill Naturvårdsverket att all skog inom Natura 2000-området ersätts samtidigt så att inte Natura 2000-området har ersatts i vissa delar och inte i andra. Miljöersättning inom betesmarker anses också vara en form av ersättning.

Skydd och reglering

Det finns strandskydd 100 m runt hela sjön samt runt öarna.

Då sjön är ett skyddsområde för flodkräfta (beslut av Länsstyrelsen i Skåne län 2008-08-04).

Detta medför en skyldighet i lag att följa de regler som finns upprättade. Inom skyddsområdet är det därför enligt lag förbjudet:

- att flytta in fisk samt okokta kräftor.
- att fiska med betesfisk , undantaget fisk som fångats i Vårsjön.
- att utan särskilt tillstånd från Länsstyrelsen utplantera vattenväxter, fisk eller kräftdjur inom området. Generellt är det förbjudet att sätta ut signalkräftor, detta är en ny svensk förordning gällande invasiva arter, unionsförteckningen över invasiva främmande arter enligt EU:s förordning (1143/2014).
- att föra in fiskeredskap, motorer eller andra föremål som använts i vatten utanför skyddsområdet utan desinfektering enligt nedan.
- att föra in båtar, kanoter och andra flytande farkoster utan av fiskevårdsområdet godkänd desinfektering. Vid kortvarigt bruk måste båt eller kanot hyras i sjön då endast stadigvarande farkoster kommer att inspekteras av föreningen. in fisk samt okokta kräftor.
- att fiska med betesfisk , undantaget fisk som fångats i Vårsjön.
- att utan särskilt tillstånd från Länsstyrelsen utplantera vattenväxter, fisk eller kräftdjur inom området.
- att föra in fiskeredskap, motorer eller andra föremål som använts i vatten utanför skyddsområdet utan desinfektering enligt nedan.
- att föra in båtar, kanoter och andra flytande farkoster utan av fiskevårdsområdet godkänd desinfektering. Vid kortvarigt bruk måste båt eller kanot hyras i sjön då endast stadigvarande farkoster kommer att inspekteras av föreningen.

Länsstyrelsen anser att de nödvändiga bevarandeåtgärderna är reglerade.

Prioriterade bevarandeåtgärder

De prioriterade bevarandeåtgärderna i Vårsjön är att fortsätta kalka sjön, se till så att vattenuttag huvudsakligen inte får ske pga bredkantad dykare samt att man undersöka hur signalkräftan sprids i området, vilket pågår inom ett projekt hos Länsstyrelsen för närvarande.

Restaureringsåtgärder

- Fortsatt sjökalkning med båt eller flyg. Efter kalkning löses kalken upp genom samma slags vittringsprocesser som i kalkrika marker. Vattnet blir då mindre surt medan halterna av pH-beroende metaller, till exempel oorganiskt aluminium, sjunker. Kalkningen leder därmed till att vattnet avgiftas och försurningskänsliga organismer kan fortleva eller återkolonisera. Kalkning kan dessvärre även medföra negativa effekter i miljön. Därför ska nyttan alltid vägas mot eventuell skada. Kalkning av våtmarker påverkar vitmossor och levermossor som i regel försvinner helt från de kalkade ytorna. Kalkmjöl som sprids från helikopter driver med vinden och kan skada lavvegetationen i kantzoner mot sjöar och våtmarker. Överkalkning innebär att onaturligt höga pH-värden uppträder vilket kan leda till onaturliga fauna- och florasamhällen eftersom arter som gynnas av höga pH-värden tillåts kolonisera/dominera över mera surhetstålga arter.
- Byt ut gran mot lövskog alldeles intill sjön och i bäckar och åar nära sjön. Det skulle ha en väldigt positiv effekt på brunifieringen.
- Sjöar med värdefulla bestånd av sjöhjortron bör så långt som möjligt skyddas, såväl från tillförsel av humus som från fosfor och kväve, samt inventeras regelbundet.
- Undersöka hur förekomsten av signalkräfta är i omkringliggande områden och hur deras spridningsmöjligheter till sjön är.
- Om det visar sig vara möjligt att sätta ut flodkräfta igen så är det mest effektivt att sätta ut ett stort antal flodkräftor samtidigt i sjön.

Löpande skötsel

- Vattenuttag under lågvattenperioder får endast ske ytterst sparsamt.
- Fram till dess att flodkräfta åter etablerat sig i sjön i livskraftiga bestånd och vid behov, håll om möjligt mekaniskt efter långskottsvegetation på botten där långskottsväxter visar tendens att konkurrera ut kortskottsväxter.

Uppföljning

Uppföljning av naturtyper och arter inom Natura 2000-områdena kommer att ske med omdrev vart 6:e eller 12:e år beroende på naturtyp och art. Vissa delar av uppföljningen, som t.ex. areal är obligatoriska medan andra delar kan väljas av länsstyrelserna själva. Mer information om enskild naturtyp/art finns på Naturvårdsverkets hemsida.

Referenser

ArtDatabanken 2015. *Rödlistade arter i Sverige 2015*. ArtDatabanken SLU, Uppsala.
ArtDatabankens Artfaktablad (2018) för de rödlistade arterna inom området.

Artportalen, Artdatabankens information till Länsstyrelsen i Skåne Län om rödlistade arter, GIS-skikt.

Collvin L. och Månsson J-I. 2012. Nätprovfiske i Vårsjön 2012.

Löfroth M. (ed.) 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000*.

Naturvårdsverket. Naturvårdsverkets förlag.

SGU:s vägledning: <http://www.sgu.se/samhallsplanering/planering-och-markanvandning/grundvatten-i-planeringen/grundvattenberoende-ekosystem/>

Sveriges geologiska undersökning. 2016. Bilaga. Vägledningsmaterial över vilka Natura 2000-naturtyper som är känsliga för grundvattenpåverkan. SGU.

Vårsjöns fiskevårdsområde: <http://www.varsjon.n.nu/> samt

<http://www.vattenagarna.se/medlemmar/skane-lan/skane?o=828>

SVT Nyheter; <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/kraffiske-efter-tio-ars-paus>

Naturskyddsföreningen Skåne; <https://skane.naturskyddsforeningen.se/hittaut/mellersta-skane/varsjon/>

Bilagor

1. Karta med naturtyper enligt Natura 2000
2. Naturtypskoder för kartan
3. Rödlistade och hotade arter

Upprättad av Länsstyrelsen Skåne

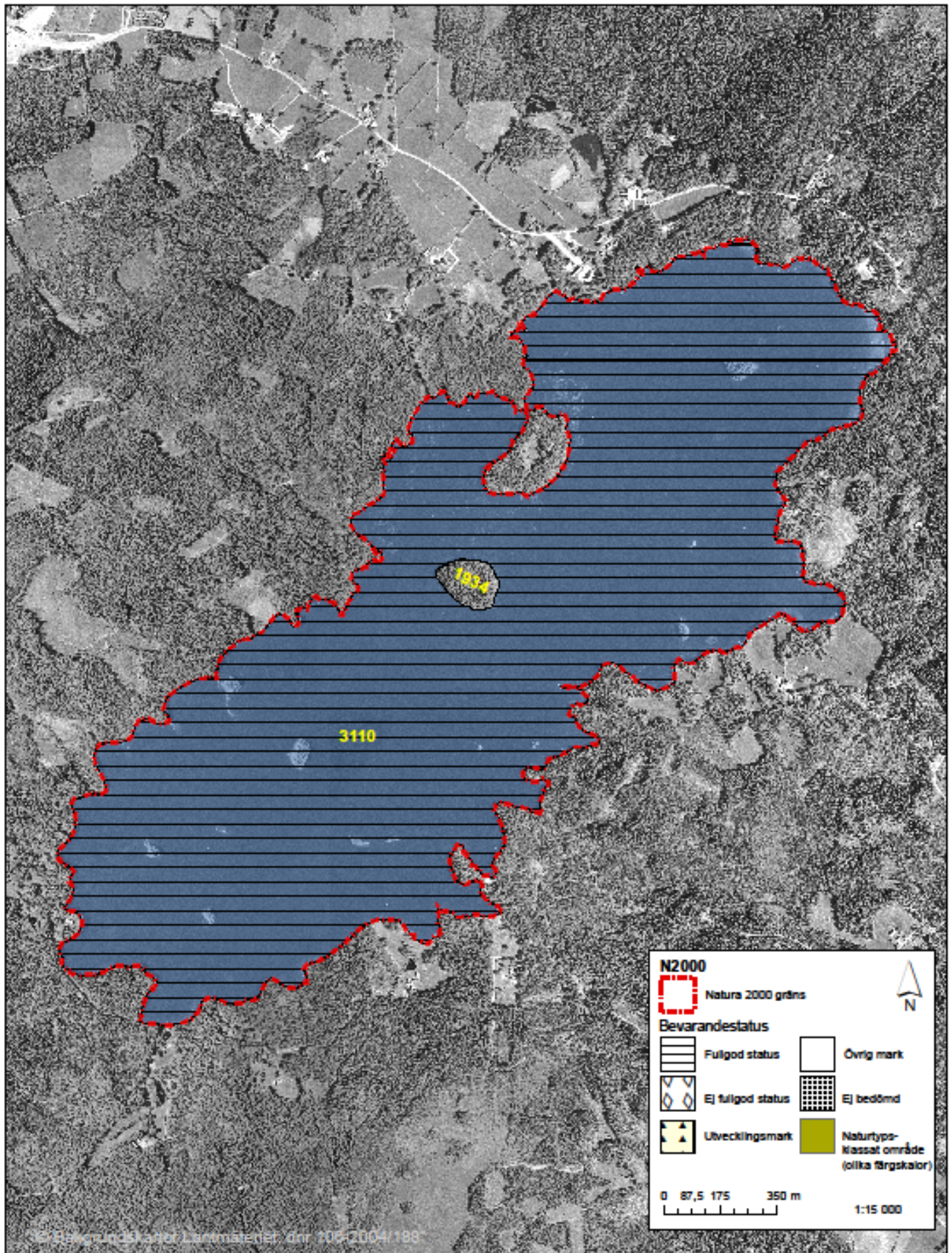
Planförfattare: Lars Collvin

Senast reviderad 2018-05-25 av Marie Björkander

Natura 2000-området Vårsjön, SE0420300 med naturtyper.

Förteckning över naturtyper återfinns i bilaga 2

Bilaga 2, Naturtypskoder för kartan

Natura 2000-naturtyper

3110 - Oligotrofa mineralfattiga vatten på atlantiska sandslätter med amfibisk vegetation bestående av notblomster, strandpryl och braxengräs (3110)

Icke-naturtyper

1934 - Övrig ö under 0,25 ha

Bilaga 3, Rödlistade och hotade arter i Natura 2000-naturtyperna inom Natura 2000-området

Rödlistade arter enligt artdatabankens rödlista 2015 placeras i olika hotkategorier beroende på risk för utdöende i vilt tillstånd inom olika tidsperspektiv. Arter med extremt/mycket stor risk att dö ut i vilt tillstånd inom en mycket nära/nära framtid placeras i kategorin CR (Critically endangered; akut hotad) resp. EN (Endangered; starkt hotad). Arter som löper stor risk för utdöende i ett medellångt tidsperspektiv placeras i kategorin VU (Vulnerable; sårbar). Arter som bedöms ligga nära kategorin VU men inte uppfyller alla kriterier placeras i kategorin NT (Near Threatened; missgynnad). Arter som numera är livskraftiga men som tidigare varit hotade placeras i LC. F= fridlyst art, Ågp= art som har eller ska få ett nationellt åtgärdsprogram för hotade arter, B1, B2, B4 & B5 hänvisar till resp. bilaga i art- och habitatdirektivet.

Organismgrupp	Artnamn	Vetenskapligt namn	Hotkategori/ Annan fakta
Alger	sjöhjortron	<i>Nostoc zetterstedtii</i>	NT, F
Fisk	Ål	<i>Anguilla anguilla</i>	F
Fåglar	brun kärrhök	<i>Circus aeruginosus</i>	B1
Fåglar	fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>	B1
Fåglar	gråtrut	<i>Larus argentatus</i>	VU°
Fåglar	gröngöling	<i>Picus viridis</i>	NT
Fåglar	gulsparv	<i>Emberiza citrinella</i>	VU
Fåglar	hussvala	<i>Delichon urbicum</i>	VU
Fåglar	mindre hackspett	<i>Dendrocopos minor</i>	NT
Fåglar	spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	NT, B1
Fåglar	stjärtand	<i>Anas acuta</i>	VU
Fåglar	storlom	<i>Gavia arctica</i>	B1
Fåglar	sångsvan	<i>Cygnus cygnus</i>	B1
Fåglar	sävspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	VU
Fåglar	tornseglare	<i>Apus apus</i>	VU
Fåglar	törnskata	<i>Lanius collurio</i>	B1
Grod- och kräldjur	huggorm	<i>Vipera berus</i>	F
Grod- och kräldjur	kopparödla	<i>Anguis fragilis</i>	F
Grod- och kräldjur	vanlig padda	<i>Bufo bufo</i>	F
Kräftdjur	flodkräfta	<i>Astacus astacus</i>	CR
Kärlväxter	borsttåg	<i>Juncus squarrosus</i>	NT
Kärlväxter	grönvit nattviol	<i>Platanthera chlorantha</i>	F
Kärlväxter	åsljungabjörnbär	<i>Rubus scissoides</i>	NT
Steklar	bryngökbi	<i>Nomada opaca</i>	NT

Bevarandeplanen för Vårsjön

Syftet med Natura 2000-området Vårsjön i Örkejjunga/Hässleholms kommuner är att bevara sjön med naturtypen oligotrofa mineralfattiga vatten på atlantiska sandslätter med amfibisk vegetation bestående av notblomster, strandpryl och braxengräs (3110) samt Natura 2000-arten Bredkantad dykare (1081).

En del i länsstyrelsens verksamhet är att skydda värdefull natur genom att bilda Natura 2000-områden och upprätta bevarandeplaner. Syftet är att EU:s medlemsländer ska ta ett gemensamt ansvar för att bevara arter och naturtyper som förekommer i Europa och att upprätthålla Natura 2000-områdenas naturtyper och arter i gynnsam bevarandestatus inom den biogeografiska regionen.

Bevarandeplanen innehåller bevarandesyftena och bevarandemålen med Natura 2000-området via de fyra kriterierna areal, ekologiska strukturer & funktioner, typiska arter samt Natura 2000-arter (Arter i habitatdirektivets bilaga 2), beskrivning av området samt beskrivning av varje naturtyp och/eller art, förutsättningar för gynnsam bevarandestatus samt vad som kan påverka Natura 2000-området negativt. Den innehåller även information om vilka skötselåtgärder som behövs göras i Natura 2000-området.

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane